

Child Rights Journal

2023; 4(16): 43-65

Journal Homepage: <http://childrightsjournal.ir>

International Think Tank of
Human Dignity

The Iranian Association of
Medical Law

The Iranian Association of
Child Rights

Principles of Children's Criminal Policy

Mohammad Ghahramani¹

1. Department of Criminal Law and Criminology, University of Judicial Sciences and Administrative Services of Justice, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Criminal policy, which is a set of responses of the society in specific mechanisms to the criminal phenomenon and its control and containment, pursues its goals with development oriented responses in terms of the rights of the victim, the criminal and the society.

Method: By collecting information from library resources in a descriptive-analytical method, the research has been presented with an applied purpose.

Results: The differential criminal policy of children with an emphasis on children's rights has a gentle approach based on welfare and expediency with educational goals. The difference of children requires more support and covering the vulnerabilities of puberty, in order to prevent their social breakdown. Every criminal policy is based on principles that predict the scope, criteria, and quality of possible reactions against criminals. The principles of children's criminal policy explain the values and ideal concepts of the society in facing the dangerous situation of children and the regulation of the child-centered criminal justice system with regard to the human rights and citizenship of children.

Conclusion: By studying and examining children's rights documents, we found 60 principles of children's criminal policy, which shows that it is differential. The principles of children's criminal policy are an expression of society's sensitivity towards children, which leads to the initiative of the criminal policy apparatus and the necessary coordination in the legislative, judicial and executive fields. Knowing these principles in the best possible way to adopt a protective and restorative approach to the dangerous situation of the child will be of great help to activists in the field of child criminal policy.

Keywords: Differential Criminal Policy; Transitional Justice; Child; Citizenship Rights; Human Rights

Corresponding Author: Mohammad Ghahramani; **Email:** M.Ghahramani213@gmail.com

Received: October 24, 2022; **Accepted:** November 25, 2022

Please cite this article as:

Ghahramani M. Principles of Children's Criminal Policy. *Child Rights Journal*. 2023; 4(16): 43-65.

انجمن علمی حقوق کودکان ایران

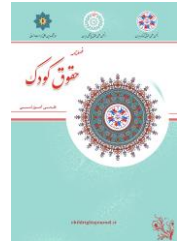
انجمن علمی حقوق پزشکی ایران

انجمن علمی حقوق کودکان ایران

فصلنامه حقوق کودک

دوره چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۴۰۱، صفحات ۶۵-۴۳

Journal Homepage: <http://childrightsjournal.ir>

اصول سیاست جنایی کودکان

محمد قهرمانی^۱

۱. گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری دادگستری، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: سیاست جنایی که مجموعه‌ای از پاسخ‌های هیأت اجتماع در سازوکارهای مشخص نسبت به پدیده مجرمانه و کنترل و مهار آن است، با لحاظ حقوق بزه‌دیده، بزه‌کار و جامعه، اهداف خود را با پاسخ‌های توسعه‌مدارانه‌ای دنبال می‌کند. سیاست جنایی افتراقی کودکان با ابتناء بر حقوق کودکان، دارای رویکردی تلطیفی مبتنی بر رفاه و مصلحت‌اندیشی با اهداف تربیتی است. متفاوت بودن کودکان مستلزم حمایت‌های بیشتر و پوشش آسیب‌پذیری‌های دوران بلوغ است تا از گسست اجتماعی آن‌ها جلوگیری شود.

روش: با جمع‌آوری اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای به روش توصیفی - تحلیلی، این پژوهش با هدف کاربردی ارائه شده است.

یافته‌ها: هر سیاست جنایی مقوم بر اصولی می‌باشد که قلمرو و ضوابط و کیفیت واکنش‌های احتمالی در برابر بزه را پیش‌بینی می‌کند. اصول سیاست جنایی کودکان تبیین‌کننده ارزش‌ها و مفاهیم آرمانی جامعه در مواجهه با وضعیت مخاطره‌آمیز کودکان و تنظیم نظام عدالت کیفری کودک‌مدار با توجه به حقوق بشری و شهروندی کودکان است.

نتیجه‌گیری: با مطالعه و بررسی اسناد حقوق کودک، ۶۰ اصل سیاست جنایی کودکان که بیانگر افتراقی بودن آن است، احراز نمودیم. اصول سیاست جنایی کودکان بیانگر حساسیت جامعه در قبال کودکان بوده که منجر به ابتکار عمل دستگاه سیاست جنایی و هماهنگی‌های لازم در حوزه‌های قانونگذاری، قضایی و اجرایی است. شناخت این اصول در هرچه بهتر اتخاذ رویکرد حمایتی و ترمیمی وضعیت مخاطره‌آمیز کودک، کمک شایان ذکری به کنشگران در زمینه سیاست جنایی کودک خواهد نمود.

واژگان کلیدی: سیاست جنایی افتراقی؛ عدالت انتقالی؛ کودک؛ حقوق شهروندی؛ حقوق بشر

نویسنده مسئول: محمد قهرمانی؛ پست الکترونیک: M.Ghahramani213@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۰۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۴

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Ghahramani M. Principles of Children's Criminal Policy. Child Rights Journal. 2023; 4(16): 43-65.

مقدمه

پیشرفت روزافزون تکنولوژی و پیچیدگی و مکانیکی شدن روابط اجتماعی در تأثیرگذاری بر زندگانی سنتی افراد و سرعت رشد و روند تغییرات، مفاهیم جدیدی را وارد زندگی فردی و اجتماعی بشریت نموده است. انسان عصر مدرن در تکاپوی همنوایی و یادگیری زندگی اجتماعی و تطابق با محیط اطراف خود به تدریج به تکامل و شناخت می‌رسد، اما تکامل همیشه به نفع بشریت نبوده است. عصر مدرن و پسامدرن برای کودکان با یک رهاشدگی همراه بود که با لحاظ اینکه هر روز شاهد اشکال جدیدی از پیشرفت فناوری هستیم، اما ضعف جوامع و عقب‌ماندگی آن در مدیریت تحولات هر روز چشم‌گیرتر می‌شود. روزی کودکان به علت دزدیدن اشیای ناچیز اعدام می‌شدند یا به شدیدترین وجه ممکن کیفر می‌دیدند (۱). بشر معاصر دریافت که کودکان از شرایط متفاوتی در مواجهه با پدیده‌های اجتماعی برخوردارند که توان و اراده آنان در کنترل و مدیریت شرایط، مخدوش است. مفهوم بزه‌کاری کودکان بنا بر جهات سن، جنس، تنوع جرائم، مکان و زمان دارای اعتبار نسبی است (۲). کودکان با لحاظ اینکه به سرعت در حال رشد و تکامل هستند، بسیاری از انحرافات و نابهنجاری آنان مترصد تحولات دوره بلوغ است، به طوری که با گذر زمان، نظرات و کنش‌های متفاوتی را از کودک می‌توان مشاهده کرد. از این رو جامعه با گذر از حقوق طبیعی و ذاتی انسان، اقدام به تعریف و تبیین حدود و ثغوری در واکنش به پدیده بزه‌کاری کودکان نمود. در سال ۱۸۹۹ اولین قانون مختص کودکان لازم‌الاجرا و همچنین اولین دادگاه مخصوص کودکان در این سال در شهر شیکاگو در کشور آمریکا با لحاظ اینکه قطب صنعتی و تحول بود، شکل گرفت (۳). در سطح بین‌المللی، اولین سند مربوط به حقوق کودکان، «اعلامیه حقوق کودک ۱۹۲۴» است. اوج

موفقیت و اجماع جهانی برای حمایت از کودکان «پیمان‌نامه حقوق کودک ۱۹۸۹» است که در مدت کوتاهی، به جز معدود کشورهای عضو سازمان ملل آن را از طریق پارلمان تصویب کردند. در حال حاضر با تصویب و الحاق کشورهای سومالی و سودان در سال ۲۰۱۵ به این پیمان‌نامه، به غیر از ایالات متحده آمریکا، تمامی دولت‌های عضو سازمان ملل به آن ملحق شده‌اند و در تعامل با نهادهای بین‌المللی مفاد آن را اجرا می‌کنند (۴). به تدریج با مطالعه و پژوهش‌هایی در ابعاد گوناگون در سایه علوم مختلف، شناخت بهتر و متعادل پدیده بزه‌کاری کودکان، واکنش‌های نسبتاً پیشرومدارانه‌ای در جوامع متعدد با تأکیدات منطقه‌ای و بین‌المللی به منصفانه ظهور رسید. انسان معاصر دانست که کودکان مهم‌ترین سرمایه هر جامعه در ساختن آینده و فرهنگ و تمدن هستند. بنابراین این مهم نیازمند برنامه‌ریزی در روند تحولات اجتماعی با مشارکت کودکان است. با روند تحولات و پیدایش مفهوم «سیاست جنایی»، سازوکارهای نوین پاسخ به پدیده مجرمانه جایگزین پاسخ‌های سنتی و کیفری محض شد. سیاست جنایی به این صورت تعریف شده است: «مجموعه روش‌هایی که به وسیله آن بدنه اجتماعی (هیأت اجتماع) پاسخ‌های خود را به پدیده مجرمانه ساماندهی می‌کند» (۵). نظام عدالت کیفری نیز به تدریج رویکرد «پاسخ‌های دانش‌بنیان» را به نسبت و تناسب بزه‌کار، بزه‌دیده و جامعه ترجیح داد و در گذر از آن در قبال کودکان، «عدالت کیفری کودک‌مدار (Child-Centered Criminal Justice)» سامان‌دهی شد. سیاست جنایی افتراقی توجه و حساسیت کاملی نسبت به نیازهای کودکان در وضعیت مخاطره‌آمیز با سازوکارهای مشخص در تحقق اهداف حمایتی و تربیتی دارد.

روش

با لحاظ منابع کتابخانه‌ای با هدف پژوهش کاربردی به روش توصیفی - تحلیلی، با نگاهی جامع، به مطالعه اسناد حقوق کودک در استخراج و استنتاج اصول سیاست جنایی کودکان می‌پردازیم.

یافته‌ها

۱. مفهوم اصول سیاست جنایی: اصول در لغت جمع اصل و به معنی «اساس، بیخ و بن و ارکان و پایه‌های هر چیز، در برابر فروع» آمده است (۶). وقتی از «اصل» صحبت می‌کنیم، تداعی یک مفهوم بنیادی و اساسی و کلی است که سایر مباحث و احکام را شکل می‌دهد. «در هر نظام حقوقی یکسری مفاهیم کلی وجود دارند که بازگوکننده ارزش‌ها و معیارهای حاکم بر آن نظام است. قانونگذار با الهام از این آرمان‌ها و ارزش‌های مطلوب اقدام به وضع قواعد می‌کند و به دیگر سخن، همه قواعد و تدوین‌ها در نظام حقوقی با نشأت‌گرفتن از این مفاهیم عالی صورت می‌گیرد» (۷). اصول حقوقی دارای ویژگی‌های کلی‌بودن، دائمی‌بودن، انتزاعی‌بودن و نماینده ارزش‌های حاکم بر یک نظام حقوقی‌بودن است (۸). دکترین و رویه قضایی اصول را خلق نمی‌کنند، بلکه آن را احراز می‌کنند. وجود اصول موجب ارتقای سلامت ساختار حقوقی و فقدان آن‌ها موجب آشفتگی و بی‌نظمی حقوقی است (۷). در یک رژیم حقوقی برای پاسخ به پدیده مجرمانه و مهار و کنترل آن، ضوابط و موازین خاصی وجود دارند که مبتنی بر اصول به رسمیت شناخته‌شده هستند. این اصول به مثابه اسکلت رژیم حقوقی، محدوده فعالیت دستگاه سیاست جنایی را مشخص می‌کند. اصول سیاست جنایی بر اساس اهدافی که دنبال می‌کنند، تبیین می‌شوند. حفظ کرامت انسانی،

بعد از پدیده رنسانس و عصر روشنگری، حلقه مفقوده جوامع غربی بود. به دلیل خودکامگی حاکمان و قضات و اعمال سلیقه در مجازات مرتکبان، منتسکیو و بکاریا با اهداف انسانی‌نمودن مجازات‌ها و گریز از اعمال مجازات‌های نامتناسب، اصل قانونمندی را مطرح نمودند (۹). اصل قانونمندی، رفتارهای کنشگران عرصه عدالت را انتظام بخشید و با تعیین حدود و ثغور از مرحله کشف جرم تا اجرای آن را ضابطه‌مند کرد. مفهوم سیاست جنایی بیانگر مجموعه تدابیر و روش‌هایی با سازوکارهای مشخصی است که جامعه به منظور محافظت از خود در برابر پدیده مجرمانه و مهار آن، با لحاظ حقوق شهروندی و حکمرانی، به شیوه‌های مطلوب برنامه‌ریزی و تجهیز می‌کند. گفته می‌شود که «چنانچه به کشوری ناشناخته گام نهدید و مشتاق اطلاع از حدود و ثغور حمایت از آزادی‌های مدنی باشید، به قانون آیین دادرسی کیفری آن مراجعه کنید» (۱۰). آیین دادرسی که آیین سیاست جنایی درباره رعایت حقوق شهروندی و آزادی‌های مدنی است، تعدیل حقوق حاکمیتی در مواجهه با حقوق شهروندی را نشان می‌دهد. «امروزه مفهوم شهروندی به عنوان منزلتی اجتماعی در نگرش به جامعه مدنی تلقی می‌شود و شهروند به عنوان عضو یک جامعه سیاسی، فردی است که دارای حقوق و وظایفی در ارتباط با این عضویت می‌باشد. توجه به حقوق شهروندی در هر جامعه‌ای باعث قوام، مشروعیت و استمرار نظام سیاسی حاکم را فراهم خواهند آورد. این حقوق دارای ابعاد مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و قضایی می‌باشد و چگونگی کمیت و کیفیت بهره‌مندی از آن در هر جامعه از شاخصه‌های توسعه و از مؤلفه‌های حکمرانی خوب می‌باشد» (۱۱).

اصول سیاست جنایی بیان‌کننده مفاهیم کلی شناخته‌شده با هدف حفظ کرامت ذاتی انسان و حقوق شهروندی در

اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی» مصوب ۱۹۶۶ سازمان ملل متحد، از قبیل حق بر داشتن استانداردهای مناسب زندگی، حقوق آموزش و پرورش و...، اطلاق می‌شود.

۳- حقوق نسل سوم: اصطلاحی که بر حقوق جمعی اشاره دارد که گروه‌ها برای محافظت از هویت و منافع مشترک خود در مقابل دیگران درصدد به رسمیت شناخته شدن آن هستند.

۴- حقوق نسل چهارم: این اصطلاح به حقوق افراد در مواجهه با تکنولوژی و رقمی با حفظ کرامت انسانی اشاره دارد، مثل حق دسترسی به اطلاعات و تکنولوژی.

طرح حقوق کودک به عنوان حقوق بشر در هر چهار نسل آن، این است که با اعطای این حقوق به کودک وی را در جهت داشتن رفاه و آسایش و زندگی شایسته و متعالی و همچنین جلوگیری از قرارگرفتن وی در وضعیت مخاطره‌آمیز یاری رسانیم. مهم‌ترین مصداق از حقوق جمعی، حق بر تعیین سرنوشت است که در چارچوب احترام به حقوق و منافع مشروع دیگران در یک گروه بزرگ و تأثیرگذار، در جهت رفع تبعیض و بی‌عدالتی سرزمینی و سیاسی در پرتوی مشارکت اجتماعی و مردم‌محوری، به رسمیت شناخته می‌شود (۱۲). یکی دیگر از مصداق حقوق جمعی، حق بر پیشرفت است. اقدامات پیشرفت‌مدارانه در جهت رفاه و آزادی‌های اساسی بشر با برنامه‌ریزی و مدیریت منابع و ساختن آینده‌ای بهتر صورت می‌گیرد. بر این مبنا وجود نیروی انسانی کارآمد و پرورش‌یافته مورد نیاز است که تحقق آن با برنامه‌ریزی از دوران کودکی آغاز می‌شود. آموزش و پرورش به عنوان محور اصلی پیشرفت در تحقق حقوق جمعی کودکان و لزوم حمایت ساختاری از آن‌ها، طراحی و باز طراحی برنامه‌های اجتماعی را به کمک مشارکت اجتماعی و سازمان‌های مردم‌نهاد را اقتضا می‌کند که نقش دولت به عنوان مسئول اصلی بسیار پررنگ‌تر می‌باشد.

اجرای عدالت با ابتناء بر قواعد اخلاقی است. اصول سیاست جنایی، تدابیر و کاربست‌های مدیریتی کلی حکومت در کنترل رفتاری و مهار بزه‌کاری را به شیوه‌های متناسب مبتنی بر عدالت با تأکید بر حفظ کرامت انسانی بزه‌دیده و بزه‌کار و همچنین نظم همه‌جانبه جامعه جهت‌دهی می‌کند.

۲. اسناد اصول سیاست جنایی کودکان: قلمرو سیاست‌های حمایتی کودکان شامل بزه‌کاری و بزه‌دیدگی آنان در اسناد کیفری و غیر کیفری ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی است. اعلامیه جهانی حقوق کودک ۱۹۵۹ اشاره دارد: «کودک به علت عدم تکامل رشد بدنی و فکری، قبل و بعد از تولد به مراقبت و توجه خاص که شامل حمایت قانونی مناسب می‌باشد، نیازمند است.» در چارچوب حقوق بشر مجموعه اسناد بین‌المللی متعدد مربوط با حقوق کودکان تدوین و کدنویسی شده است. حقوق بشر دارای ویژگی ذاتی بودن، غیر قابل سلب بودن و جهان‌شمول بودن است. حقوق بشر به تعبیر اندیشمندان این حوزه چهار نسل از فرآیند خود را پشت سر گذاشته است که فقط دو نسل اول آن در این فرایند رسمی شده، و با مدون شدن و تبدیل به اسناد بین‌المللی قابل استناد، مورد اتفاق جامعه جهانی می‌باشد. اختلافاتی که در تعریف و تبیین اصل این حقوق و مصداق آن وجود دارد، باعث شده تا اجماع کلی در این خصوص وجود نداشته باشد. حقوق کودکان در هر چهار نسل حقوق بشری متبلور است. این چهار نسل حقوق بشری عبارتند از:

۱- حقوق نسل اول: اصطلاحی که به کلیه حقوق مدنی و سیاسی بشر، مدون در «میثاق حقوق مدنی و سیاسی» مصوب ۱۹۶۶ سازمان ملل متحد، از قبیل حق حیات، حق آزادی، حق رأی‌دادن و...، اطلاق می‌شود.

۲- حقوق نسل دوم: اصطلاحی که به کلیه حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بشر، مدون در «میثاق حقوق

۲-۱. اسناد حقوق نرم و حقوق سخت: اسناد مربوط به حقوق کودکان به لحاظ قوه الزام‌آور بودن و تعیین و تکلیف برای دیگران به دو دسته حقوق نرم (Soft Law) و حقوق سخت (Hard Law) تقسیم می‌شوند. اسنادی که طی موازین حقوق بین‌الملل، با تدوین و رسمی شدن آن توسط دولت‌ها از طریق مجاری پارلمان تصویب و به عنوان قانون دارای قواعد حقوقی الزام‌آور برای شهروندان است، «حقوق سخت» نامیده می‌شود، اما «حقوق نرم» به معنی مجموعه ضوابط و یا اصول رفتاری است که با وجود نداشتن وصف الزام‌آوری حقوقی، در عمل مؤثر واقع شده، از آن تبعیت می‌شود. حقوق نرم حاصل نیازها و اولویت‌هایی است که در جهان معاصر امروز بروز کرده است» (۱۳).

۲-۲. اسناد عام و خاص حقوق کودک: حقوق کودکان در متن اسناد عام و اسناد خاص حقوق بشری مورد اشاره و تأکید واقع می‌شوند. اسناد عام به اسنادی گفته می‌شود که ضمن پرداختن به حقوق سایر افراد جامعه، به حقوق کودکان نیز اشاره دارد، ولی اسناد خاص فقط حقوق مربوط به کودکان را دربر می‌گیرد. با توجه به جهان شمول بودن و فراسرزمینی بودن حقوق بشر مربوط به کودکان، مجموعه اسناد بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی که بیان‌کننده سیاست جنایی قانونگذار درباره کودکان است، بررسی و اصول کلی مندرج در این اسناد را به دست می‌آوریم. اسنادی که با تتبع و استقراء در آنها به استنتاج می‌پردازیم، عبارتند از:

جدول ۱: اسناد

مخفف عنوان سند	عنوان سند بین‌المللی
CRC	پیمان‌نامه حقوق کودک (۱۹۸۹ م.)
DRC 1959	اعلامیه حقوق کودک (۱۹۵۹ م.)
DRC 1924	اعلامیه حقوق کودک (۱۹۲۴ م.)
CRCI	میثاق حقوق کودک در اسلام (صنعا) (۲۰۰۵ م.)
ACRWC	منشور آفریقایی حقوق و رفاه کودک (۱۹۹۰ م.)
UNSMRAJJ	حداقل مقررات مطلوب سازمان ملل متحد برای اداره تشکیلات قضایی مربوط به نوجوانان (مقررات پکن) (۱۹۸۵ م.)
UNGPJD	رهنمودهای سازمان ملل متحد برای پیشگیری از بزه‌کاری نوجوانان (رهنمود ریاض) (۱۹۹۰ م.)
UNRPJDL	مقررات سازمان ملل برای حمایت از نوجوانان محروم از آزادی (۱۹۹۰ م.)
CDHRI	اعلامیه اسلامی حقوق بشر (اعلامیه قاهره) (۱۹۹۰ م.)
ICCPR	میثاق حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶ م.)
ICESCR	میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۹۶۶ م.)
UDHR	اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸ م.)
CFREU	منشور حقوق بشر اتحادیه اروپا (۲۰۰۰ م.)
ACHPR	منشور آفریقایی حقوق بشر و مردم (۱۹۸۱ م.)
ACHR 1969	منشور آمریکایی حقوق بشر (۱۹۶۹ م.)
ADRDM	اعلامیه آمریکایی حقوق و وظایف انسانی (۱۹۴۸ م.)
AHRD	اعلامیه حقوق بشر آسه‌آن (اعلامیه آسیایی حقوق بشر) (۲۰۰۸ م.)
ACHR	منشور عربی حقوق بشر (۲۰۰۴ م.)
ق.ح.ا.ن	قانون حمایت از اطفال و نوجوانان (۱۳۹۹ ش.)
ق.م.ا	قانون مجازات اسلامی (۱۳۷۵، ۱۳۸۸ و ۱۳۹۲ ش.)

مخفف عنوان سند	عنوان سند بین‌المللی
آ.د.ک	قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲ ش.)
آ.ا.س.ز.ا.ک	آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور (۱۴۰۰ ش.)

کلی سیاست جنایی و تأکید به رعایت و پایبندی آن در عرصه‌های قانونگذاری، قضایی، اجرایی و سایر تصمیمات اداری که مؤثر در وضعیت کودکان است، اعلام نماید. موضع سیاست جنایی در قبال کودکان رویکرد تلطیفی مبتنی بر رفاه و مصلحت‌اندیشی و با اهداف تربیتی است. کمیته حقوق کودک در نظریه شماره ۲۴ اشاره دارد: «کودکان از نظر رشد جسمی و روانی با بزرگسالان تفاوت دارند. چنین تفاوت‌هایی مبنایی برای تشخیص تقصیر کمتر و برای یک سیستم جداگانه، با رویکردی متمایز و فردی است. نشان داده شده است که قرارگرفتن در معرض سیستم عدالت کیفری باعث آسیب به کودکان می‌شود و شانس آن‌ها را برای تبدیل شدن به بزرگسالان مسئول محدود می‌کند.» سیاست جنایی در قبال کودکان، به روش مشارکتی با دخالت جامعه صورت می‌گیرد، اما یکی از شقوق مشارکتی بودن لزوم همبستگی بین‌المللی برای تحقق اهداف واحد با اشتراک منافع است. کارایی سیاست جنایی تقنینی، قضایی و اجرایی در قبال کودکان، نیازمند وجود وحدت رویه با تعامل دولت‌هاست. کمیته حقوق کودک با تأکید بر حفظ امنیت عمومی که هدف مشروع نظام قضایی هر کشوری است، اشاره دارد که دولت‌های عضو تلاش خود را در جهت احترام به کرامت و ارزش کودک و اجرای اصول عدالت کودک که در پیمان‌نامه حقوق کودک تصریح شده است، به کار گیرند (۱۴). با توجه به مهم‌ترین اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای و ملی حقوق کودکان، اصول سیاست جنایی کودکان را مورد تتبع قرار می‌دهیم.

۳. اصول سیاست جنایی کودکان: حقوق کودکان جز لاینفک حقوق بشر است و هر وقت از حقوق کودکان سخن می‌گوییم در حیطه حقوق بنیادی و اساسی بشر گام می‌نهیم. وقتی حقی به شخصی بر اساس حقوق بشر تعلق می‌گیرد، تحت هیچ شرایطی نمی‌توان وی را از آن حق محروم نمود و غیر قابل سلب می‌باشد. همچنین به علت اهمیت حقوق بشر، کلیه اصول و قواعد آن به یک اندازه دارای اهمیت و مورد حمایت است. نظام سیاست جنایی کودکان با در نظرگرفتن شرایط بلوغ و تحولات زیستی، روحی، روانی و اجتماعی کودک، مداخلات مستقیم جامعه یا سیستم قضایی را با لحاظ اصل پیشگیری، مبتنی بر وضعیت مخاطره‌آمیز کودک در بزه‌دیدی و بزه‌کاری می‌داند. کودکان به لحاظ فرهنگی در آموزش الگوهای رفتاری و تقلید آن‌ها بیشتر تحت تأثیر محیط اطراف خود هستند و بر این مبنا ارزشگذاری می‌کنند. عدم تکامل کودک مستلزم اتخاذ رویکرد متفاوت‌تر در هرچه بیشتر ترمیم وضعیت مخاطره‌آمیز آنان و کاهش آسیب‌پذیری درونی و محیطی کودک است. همین متفاوت بودن و واگرایی در تقلید الگوهای رفتاری در کودک، مفهوم انحراف و تجاوز از هنجارهای اجتماعی را برجسته می‌کند تا اینکه واکنش هیأت اجتماع در برنامه‌های سامان‌یافته و جهت‌دار به سمت حمایت و مصلحت‌اندیشی نمایان گردد، اما گسترش منطقه کنترل رفتاری، مورد تأیید در این‌باره نیست و بیم برچسب‌زنی در خصوص کودک را افزایش می‌دهد. نظام جامع سیاست جنایی در اولین مرحله می‌تواند حمایت‌های خود را در قالب قانونگذاری و تبیین مواضع اولیه به وسیله اصول

جدول ۲: اصول عدالت کیفری و مستندات

اصول	منابع	ملاحظات
اصل قانونی بودن جرائم	CRC: ۲-۳۷، ۲-۴۰ UNGPJD: ۵۲، ۵۶ UNRPJDL: ۲ ق.م.ا: ۲، ۱۰، ۱۸ UNSMRAJJ: ۳ UNGPJD: ۵۶ UNRPJDL: ۲ ACHR: ۳-۳۴ ق.م.ا: ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۸۹	رژیم حقوق کیفری حاکم بر رفتار کودکان در تبیین اعمال ممنوعه مانند بزرگسالان بوده و به صورت جرائم اختصاصی نیستند که به موجب قانون تبیین می‌شوند.
اصل قانونی بودن مجازات	CRC: ۲-۳۷ UNSMRAJJ: ۳ UNGPJD: ۵۶ UNRPJDL: ۲ ACHR: ۳-۳۴ ق.م.ا: ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۸۹	اعمال مجازات در موارد جواز اعمال آن، به موجب قانون است و اتخاذ تصمیمات خارج از ضوابط قانون ممنوع می‌باشد.
اصل قانونی بودن اقدامات تأمینی و تربیتی	CRC: ۲-۳۷ UNSMRAJJ: ۳ UNGPJD: ۵۶ UNRPJDL: ۲ ACHR: ۳-۳۴ ق.م.ا: ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۸۸، ۸۹، ۱۴۸	به علت شرایط کودکان و قرارگرفتن در دوران بلوغ و تحولات ناشی از آن، رفتارهای منحرفانه آنان گذرا و نیازمند اعمال تدابیر حمایتی است.
اصل قانونی بودن دادرسی	CRC: ۲-۳۷ UNSMRAJJ: ۱۴ UNRPJDL: ۲۰، ۱۸، ۱۴ ق.ج.ا.ن: ۳۴ ق.م.ا: ۱۲، ۱۳ آ.د.ک: ۲	حمایت و مداخله در وضعیت مخاطره‌آمیز کودکان با رعایت ضوابط مقرر دادرسی صورت می‌گیرد.
اصل قانونی بودن سن مسئولیت کیفری	CRC: ۱-۳-۴۰ CRCI: ۷-۳-۱۹ ACRWC: ۴-۱۷ UNSMRAJJ: ۴ UNRPJDL: ۱-۱۱ ACHR: ۱۷ ق.م.ا: ۱۰، ۸۸، ۸۹، ۹۱، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸ آ.د.ک: ۳۰۴	تنظیم پاسخ سیاست جنایی به کودکان بر اساس معیار سن و به موجب قانون تعیین و تعریف می‌شود.
اصل برائت	CRC: ۱-۲-۲-۴۰ ACRWC: ۳-۲-۱۷ UNSMRAJJ: ۷ UNGPJD: ۱۸، ۱۷ UNRPJDL: ۱۷ آ.د.ک: ۴	قبل از اثبات قطعی جرم علیه کودک، بی‌گناه فرض می‌شوند.
اصل عطف بماسبق نشدن قانون	CRC: ۱-۲-۴۰ UNGPJD: ۱-۲-۴۰، ۷۰ ق.م.ا: ۱۰	قوانین ماهوی کیفری از موعد لازم‌الاجرا شدن نسبت به آتیه مؤثر است.
اصل فردی کردن مجازات‌ها	CRCI: ۲-۱۹ ق.م.ا: ۱۰، ۱۸، ۹۰، ۹۳، ۹۴	پاسخ‌های جامعه بر اساس شخصیت و وضعیت کودک لحاظ و منطبق می‌شود.

اصول	منابع	ملاحظات
اصل شخصی بودن مجازات‌ها	ق.م.ا: ۱۴۱، ۱۴۲	علی‌الاصول می‌بایست تدابیر سیاست جنایی مختص فرد کودک باشد، اما بر مبنای مسئولیت سایرین در قبال کودک، وضعیت مخاطره‌آمیز کودک، دیگران را نیز درگیر در موضوع می‌نماید (نهاد عاقله در اسلام).
اصل تناسب جرم با پاسخ	CRCI: ۱۹-۳-۶ UNSMRAJJ: ۱۷-۱-۵ ACHR: ۱۷ ق.م.ا: ۸۸، ۸۹	پاسخ جامعه در قبال کودک معارض با قانون باید با رفتار ممنوعه وی تناسب داشته باشد.
اصل جرم‌زدایی	UNGPJD: ۵۱، ۵۵، ۵۶	توصیه به زوال وصف کیفری از کج‌روی‌ها و برخی جرائم سبک می‌نماید.
اصل حق بر مجازات‌نشدن (اصل کیفرزدایی)	UNSMRAJJ: ۸-۲ UNGPJD: ۵۵، ۵۶ ق.م.ا: ۸۸، ۹۱	به اقتضای کودک‌بودن و مبتنی بر دیدگاه‌های علمی، نباید تمامی اعمال ممنوعه کودک با تنبیه رو به رو شود.
اصل قضا‌زدایی	CRC: ۴۰-۳-۲ UNSMRAJJ: ۱-۳-۱۱، ۱-۱۴-۲ ق.ج.ا.ن: ۳۲، ۳۳	تمرکز بر وضعیت مخاطره‌آمیز کودک اقتضای تلاش جمعی برای ترمیم آن را دارد تا بدون مواجهه با سیستم عدالت کیفری حل و فصل شود.
اصل حبس‌زدایی	UNRPJDL: ۱ (مقدمه)، ۱، ۲، ۳، ۱۷، ۲۸ UNSMRAJJ: ۱۳-۱۹ UNGPJD: ۴۶ آ.ا.س.ز.ا.ک: ۲۷۱، ۳۰۵	جلوگیری از خروج کودک از محیط خانواده و معاشرت‌های افتراقی، حبس را بر اساس حفظ منافع عالی وی به عنوان آخرین راهکار ارائه می‌نماید.
اصل رعایت کرامت ذاتی کودک	CRC: ۳۷-۱، ۳۷-۳، ۴۰-۱، ۴۰-۲، ۴۰-۴ DRC1924: ۳ CRCI: ۱۷-۲، ۱۹-۲، ۱۹-۳-۵ ACRWC: ۱۶-۱، ۱۷-۲، ۱۷-۳ UNSMRAJJ: ۳-۲-۳، ۳-۳-۵، ۳-۱۰-۶، ۳-۱۳-۳ ۱۳-۵، ۱۳-۳، ۱۷-۲۶، ۲۶-۲۹ UNGPJD: ۵۴ UNRPJDL: ۳-۱۲، ۱۳-۱۳، ۱۳-۲۶، ۲۷-۲۸، ۳۰-۳۱، ۳۲-۳۳ ۳۳-۳۴، ۳۶-۳۷، ۳۷-۵۶، ۵۷-۵۸، ۵۹-۶۳، ۶۴-۶۵ ۶۶-۶۹، ۷۰-۷۴، ۸۱ ACHR: ۳۳-۲ آ.ا.س.ز.ا.ک: ۲۸۶	انسان‌بودن کودک و جایگاه آن همیشه باید مورد توجه باشد.
اصل آزادی کودک	CRC: ۱۲-۱۳، ۱۴-۱۵، ۱۷ CRCI: ۹-۱۰، ۱۲-۱۴، ۱۴-۴-۱۹ ACRWC: ۷-۸، ۹ UNSMRAJJ: ۱۰-۲-۱۳، ۱۳-۱-۱۷، ۱۷-۳-۲۸ UNGPJD: ۴۰ UNRPJDL: ۶۲ CFREU: ۲۴-۱	کودک از آزادی‌های مبتنی بر فطرت پاک خود برخوردار است.

اصول	منابع	ملاحظات
اصل شناخت شخصیت کودک	UNSMRAJJ: ۱۶ UNRPJDL: ۲۳، ۱۹ ق.ج.ان: بند «ب» ۵ آ.د.ک: ۲۸۶ آ.اس.ز.ا.ک: ۲-۵، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۳۲۰	شناخت شخصیت کودک و وضعیت او در بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها مؤثر و نتیجه آن واقع‌بینانه‌تر است.
(اماره) اصل عدم توانایی ارتکاب جرم (اصل مخدوش‌بودن اراده)	UNGPJD: ۵-۵، ۳ ACRWC: ۴-۱۷ ق.م.ا: ۹۱، ۸۸	کودکان در ادراک و مفهوم‌گذاری در روابط فردی و میان فردی و اجتماعی، توانایی لازم را ندارند و نمی‌توانند به عنوان ناقض هنجاری مانند بزرگسالان مطرح شوند.
اصل تفسیر کودک‌مدارانه	UNSMRAJJ: ۲-۱۴ UNGPJD: ۷، ۳ CRC: ۴۰ CRCI: ۶-۳-۱۹ ACRWC: ۱-۱۷ UNSMRAJJ: ۲-۲۷، ۲-۲۶، ۱-۲-۲ ACHR: ۳-۳-۳۴ ق.م.ا: ۱۲۸، ۱۲۹، ۲۷۲، ۲۹۲، ۳۷۵، ۵۱۹، ۵۲۶ آ.د.ک: ۲۸۷ آ.اس.ز.ا.ک: ۳۰۸	قوانین باید به اقتضای کودک‌بودن و رویکرد تلافی‌نسبت به کودک تفسیر و ابهام‌زدایی شود.
اصل حق بر متفاوت‌بودن	ACRWC: ۲-۱۶ UNSMRAJJ: ۳۰ UNGPJD: ۵۱، ۴۸، ۱۰، ۹، ۵، ۴، ۲، ۱ ق.ج.ان: ۵، بند «ث» ۶، ۳۲، ۳۳ CRC: ۳-۲-۳۹ DRC1959: ۸ DRC1924: ۳ CRCI: ۴-۳-۱۹ ACRWC: ۳-۱۷ UNSMRAJJ: ۲۰ UNGPJD: ۴۶ UNRPJDL: ۱۷ ق.ج.ان: ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۹	کودکان به علت شرایط زیستی، روحی، روانی و اجتماعی خود، در وضعیت متفاوتی نسبت به سایر اعضای جامعه قرار دارند.
اصل پیشگیری از جرائم و کج‌روی‌ها	ACRWC: ۲-۱۶ UNSMRAJJ: ۳۰ UNGPJD: ۵۱، ۴۸، ۱۰، ۹، ۵، ۴، ۲، ۱ ق.ج.ان: ۵، بند «ث» ۶، ۳۲، ۳۳ CRC: ۳-۲-۳۹ DRC1959: ۸ DRC1924: ۳ CRCI: ۴-۳-۱۹ ACRWC: ۳-۱۷ UNSMRAJJ: ۲۰ UNGPJD: ۴۶ UNRPJDL: ۱۷ ق.ج.ان: ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۹	استفاده از آموزه پیشگیری علمی از جرم و کج‌روی، اولویت سیاست جنایی کودکان است.
اصل حق تسریع در خروج از وضعیت مخاطره‌آمیز	UNSMRAJJ: ۱-۸، ۳-۱ UNGPJD: ۵۶، ۵ UNRPJDL: ۸۰، ۶۵، ۶۴، ۴۰، ۳۶ آ.اس.ز.ا.ک: ۲۸۶، ۲۸۸، ۲۹۵، ۳۰۸، ۳۲۰ CRCI: ۴-۳-۱۹ UNSMRAJJ: ۳-۲، ۶-۱، ۴-۱ UNGPJD: ۲-۵ UNRPJDL: ۸۴، ۷۷ ICCPR: ۴-۱۴ ACHR: ۳-۲۳، ۱۷ ق.ج.ان: ۴، ۵، ۲۸، ۲۹، ۴۸ آ.د.ک: ۲۸۵، ۲۹۴، ۲۹۷، ۳۰۴، ۳۱۵، ۴۰۲	خروج کودک از وضعیت مخاطره‌آمیز اولویت سیاست جنایی افتراقی است که این اعم است از سرعت در رسیدگی روند مراجع رسمی.
اصل منع برجسب‌زنی	UNSMRAJJ: ۱-۸، ۳-۱ UNGPJD: ۵۶، ۵ UNRPJDL: ۸۰، ۶۵، ۶۴، ۴۰، ۳۶ آ.اس.ز.ا.ک: ۲۸۶، ۲۸۸، ۲۹۵، ۳۰۸، ۳۲۰ CRCI: ۴-۳-۱۹ UNSMRAJJ: ۳-۲، ۶-۱، ۴-۱ UNGPJD: ۲-۵ UNRPJDL: ۸۴، ۷۷ ICCPR: ۴-۱۴ ACHR: ۳-۲۳، ۱۷ ق.ج.ان: ۴، ۵، ۲۸، ۲۹، ۴۸ آ.د.ک: ۲۸۵، ۲۹۴، ۲۹۷، ۳۰۴، ۳۱۵، ۴۰۲	وابستگی شدید به محیط فرهنگی و یادگیری اجتماعی ایجاب می‌نماید تا کودکان از هرگونه کلیشه‌های جرم‌آموزی و خودتحقیری به دور باشند.
اصل رسیدگی افتراقی	UNSMRAJJ: ۱-۸، ۳-۱ UNGPJD: ۵۶، ۵ UNRPJDL: ۸۰، ۶۵، ۶۴، ۴۰، ۳۶ آ.اس.ز.ا.ک: ۲۸۶، ۲۸۸، ۲۹۵، ۳۰۸، ۳۲۰ CRCI: ۴-۳-۱۹ UNSMRAJJ: ۳-۲، ۶-۱، ۴-۱ UNGPJD: ۲-۵ UNRPJDL: ۸۴، ۷۷ ICCPR: ۴-۱۴ ACHR: ۳-۲۳، ۱۷ ق.ج.ان: ۴، ۵، ۲۸، ۲۹، ۴۸ آ.د.ک: ۲۸۵، ۲۹۴، ۲۹۷، ۳۰۴، ۳۱۵، ۴۰۲	هیأت اجتماع به دنبال ارائه پاسخ‌های علمی به بزه‌کاران یا بزه‌دیدگان خاص است که نیازمند رسیدگی در یک فرآیند افتراقی می‌باشد.

اصول	منابع	ملاحظات
اصل تخصصی بودن حوزه کودک	UNSMRAJJ: ۱-۶، ۲-۶، ۱۲، ۲۲، ۲۳ UNGPJD: ۹-۹، ۵۷، ۵۸ UNRPJDL: ۶ (مقدمه)، ۵، ۷۱، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۵ ۸۷، ۸۶ ق.ج.ان: ۴، ۵، تبصره ۵، بند ب ۶، ۲۸، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۳۹، ۳۸، ۳۴ آ.د.ک: ۳۱، ۲۸۵، ۲۹۸، ۳۱۵، ۴۰۹، ۴۱۰ آ.ا.س.ز.ا.ک: ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸	به علت پیچیدگی جرم و روابط اجتماعی و فهم ناقص از آن، وجود نیروهای کارآمد و آموزش دیده، نیازمند سیاست جنایی افتراقی است.
اصل محرمانه بودن دادرسی	CRC: ۲-۲-۴۰-۷	محرمانه بودن دادرسی، کودک را از فشار رسانه‌ای و افکار عمومی حفظ می‌کند تا در محیطی متعادل محاکمه صورت بگیرد.
اصل جواز رسیدگی غیابی	آ.د.ک: ۴۱۴، ۴۱۶	به اقتضای مصالح کودک می‌توان با لحاظ حقوق وی اقدام به رسیدگی غیابی نمود.
اصل حق اعتراض کودک در روند دادرسی	CRC: ۲-۲-۴۰-۴-۳۷-۵ CRCI: ۱۹-۳-۴ ACRWC: ۱۷-۲ UNSMRAJJ: ۷ UNRPJDL: ۱۹، ۲۴، ۲۵، ۷۳، ۷۵، ۷۶، ۷۸ ق.ج.ان: ۳۰ آ.د.ک: ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷ آ.ا.س.ز.ا.ک: ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۷	کودکان از حق اعتراض قضایی و اداری برخوردار هستند.
اصل عدم فراغت دادگاه از رسیدگی (عدم اعتبار امر مختوم)	UNSMRAJJ: ۴-۱۷ UNSMRAJJ: ۲۳ ق.ج.ان: ۴۵ ق.م.ا: ۹۰، ۹۳، ۹۴ آ.ا.س.ز.ا.ک: ۲۶۲، ۳۰۵	تأمین منافع عالی کودک و اقتضای وجود تغییر در وضعیت کودک منجر می‌شود تا مقام قضایی در تصمیمات خود تجدید نظر و آن را تعدیل می‌نماید.
اصل لزوم آگاهی از اتهام و ادله آن در اسرع وقت	CRC: ۲-۴۰ CRCI: ۱۹-۳-۲ UNSMRAJJ: ۷ آ.د.ک: ۵	کودک باید موضوع و دلیل مورد بازخواست بودنش را بداند.
اصل حق دسترسی به وکیل	CRC: ۲-۲-۴۰-۴-۳۷-۲ CRCI: ۱۹-۳-۳ ACRWC: ۱۷-۲-۳ UNSMRAJJ: ۷، ۱۵-۱ UNRPJDL: ۱۸-۱، ۲۴، ۲۵، ۷۸ ق.ج.ان: ۳۸ آ.د.ک: ۴۱۳، ۴۱۵، ۴۱۷	داشتن وکیل جزء حقوق مدنی هر شخصی می‌باشد.
اصل استفاده رایگان از مترجم	CRC: ۲-۲-۴۰-۶ CRCI: ۱۹-۳-۳ ACRWC: ۱۷-۲-۳ UNRPJDL: ۶، ۲۴ آ.د.ک: ۲۰۰، ۲۰۱، ۳۶۷، ۳۶۸	مقام قضایی باید با لحاظ توجه به حقوق دفاعی کودک، در صورت مغایرت زبان و عدم فهم آن از مترجم استفاده نماید.

اصول	منابع	ملاحظات
اصل حق مشورت کردن	CRC: ۲۰-۲۲-۴۰، ۲۷-۲۸ UNSMRAJJ: ۷، ۱۵-۱ آ.د.ک: ۴۱۳ آ.ا.س.ز.ا.ک: ۳۱۶	کودک می‌تواند در مشارکت‌های خود از افراد مورد وثوق خود نظر مشورتی بگیرد.
اصل حق بر سکوت	UNSMRAJJ: ۷ آ.د.ک: ۱۹۷	خاموش بودن کودک به معنای گناهکار بودن او نیست.
اصل برخورداری مطلق از نهادهای حمایتی قانونی	UNSMRAJJ: ۱۸-۲۸ UNRPJDL: ۲ ق.م.ا: ۱۰، ۹۰، ۹۳، ۹۴، ۱۰۴، ۱۳۸ آ.د.ک: ۴۴۵	کودک در تمامی جرائم خرد و سنگین از نهادهای حمایتی قانونی برخوردار است.
اصل عدم محرومیت از سایر حقوق	UNSMRAJJ: ۲۱ UNGPJD: ۲ UNRPJDL: ۱۲، ۱۳، ۱۸-۲۰، ۳۲، ۳۵، ۳۶، ۴۲، ۴۴ آ.د.ک: ۴۶، ۴۵ ق.م.ا: ۹۵	کودک معارض با قانون نباید به سبب جرم ارتكابی از سایر حقوق مدنی، اجتماعی و... محروم شود. با لحاظ شرایط و وضعیت کودک اقدامات غیر قانونی وی سجل نمی‌شود.
اصل نگهداری جداگانه کودک محروم از آزادی	CRC: ۳۷-۳ CICI: ۱۹-۳-۱ ACRWC: ۱۷-۲-۲ UNSMRAJJ: ۱۳-۴، ۲۶-۳ UNGPJD: ۹، ۳۸، ۴۵، ۵۲، ۵۳، ۵۸ UNRPJDL: ۱۷، ۲۹ آ.د.ک: ۵۱۳، ۵۲۵ آ.ا.س.ز.ا.ک: ۲۶۳، ۲۷۰، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۸۵، ۳۳۳	کودکان معارض با قانون از بزرگسالان و همچنین سایر محکومین به نگهداری در مراکز اصلاحی، مبتنی بر منع معاشرت‌های افتراقی و یادگیری اجتماعی، جدا نگهداری می‌شوند.
اصل حق بر حمایت‌شدن	CRC: ۱۱، ۱۹، ۲۵، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۶ DRC1959: ۲، ۴، ۸، ۱۰ DRC1924: ۱، ۲ CICI: ۲، ۱۴، ۱۷، ۱۸-۱ ACRWC: ۱۵، ۱۶، ۱۷-۳، ۲۱، ۲۳-۳، ۲۹، ۳۰ UNSMRAJJ: ۲۳، ۲۸، ۲۹ UNGPJD: ۵، ۳۲، ۳۴، ۳۵، ۵۱، ۵۵ UNRPJDL: ۲ (مقدمه)، ۱، ۳، ۱۴، ۱۸-۲، ۴۴، ۴۵ ۸۰، ۷۹ ICCPR: ۲۴-۱ ICESCR: ۱۰-۲، ۱۰-۳ AHRD: ۴، ۳۰ CDHRI: ۳-۱، ۷ ACHR: ۲۷-۳، ۳۰-۳، ۳۴-۲، ۳۴-۳ ADRDM: ۷، ۳۰ CFREU: ۲۴-۱، ۳۲، ۳۳ UDHR: ۲۵-۲ ACHPR: ۱۸-۲ ACHR1969: ۱۳-۴، ۱۷-۴، ۱۷-۵، ۱۹ ق.ج.ان: ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۹، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۹، ۲۰ ۲۱، ۲۲، ۲۶، ۳۰، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۴۳، ۴۴، ۴۷ ق.م.ا: ۶۱، ۸۴، ۸۸، ۸۹، ۴۳۷، ۴۴۳، ۴۶۱، ۶۱۹، ۷۱۳	کودکان بر مبنای آسیب‌پذیری‌های دوران بلوغ و تحولات ناشی از آن، می‌بایست مورد حمایت و ملاحظت دیگران واقع شوند.

اصول	منابع	ملاحظات
	آ.د.ک: ۶۶، ۲۳۷، ۵۰۱ آ.اس.ز.ا.ک: ۱۵۸، ۳۰۲، ۳۰۹، ۳۱۲، ۳۲۰ CRC: ۱-۹، ۱۹، ۲-۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۶، ۳۹ DRC1959: ۹ DRC1924: ۴ CRCI: ۱۸، ۳-۱۷، ۲-۶ ACRWC: ۱۵، ۱۶، ۲-۲۱، ۲۷، ۲۸، ۲۹ UNGPJD: ۴۳، ۴۶، ۵۳ AHRD: ۳-۲۷ ACHR: ۳-۳۴، ۲-۱۰ CFREU: ۳۲ ق.ح.ان: ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۵	این شامل تمامی ابعاد زندگی کودک اعم از اقتصادی، اجتماعی و جنسی است.
اصل همکاری‌های بین‌المللی در تأمین حقوق کودکان	CRC: ۴۵، ۴ CRCI: ۷-۲ UNGPJD: ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵	در راستای سیاست‌های جهانی شدن، اعضای جامعه بین‌الملل همکاری‌های دو یا چندجانبه‌ای به منظور حمایت از کودکان در تمامی حوزه‌ها را انجام می‌دهند.
اصل منع تبعیض	CRC: ۲ DRC1959: ۱ CRCI: ۵، ۴-۳، ۴-۲ ACRWC: ۳ UNSMRAJJ: ۴-۲۶، ۱-۲ UNRPJDL: ۴ ICCPR: ۱-۲۴ ICESCR: ۳-۱۰ آ.اس.ز.ا.ک: ۲، ۲۶۲	همه کودکان باید فرصت‌های برابر و یکسانی در رشد و پیشرفت داشته باشند.
اصل رعایت منافع عالی (مصلحت)	CRC: ۳ DRC1959: ۷، ۲ CRCI: ۲-۸، ۳-۳ ACRWC: ۱-۴ UNSMRAJJ: ۴-۱۱، ۴-۱۵، ۲-۱۷، ۱-۱۷ UNGPJD: ۳-۵، ۴۶ ICCPR: ۱-۱۴ ACHR: ۳-۳۳ CFREU: ۲-۲۴ ق.ح.ان: ۳، ۵، ۶، ۱۷، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۴۰، ۴۱، ۴۲	در مواقع نیاز اتخاذ تدابیر و تصمیمات باید دربرگیرنده تأمین بیشترین نیازهای کودک با نگاه به آینده باشد.
اصل حق بر مشارکت (اصل حق بر شنیده شدن کودک)	CRC: ۱۲، ۴-۲-۲-۴۰ CRCI: ۲-۱۳ ACRWC: ۲-۴ UNSMRAJJ: ۷، ۳-۱۱، ۲-۱۴ UNGPJD: ۸-۹، ۳۷، ۵۰ UNRPJDL: ۷۱	در مواردی که کودک توانایی درک مسائل و شکل‌دهی به عقاید خود را داشته باشد، در تصمیم‌گیری‌ها، باید نظر و دیدگاه کودک نیز شنیده شود.
	ق.م.ا: ۸۸، بند «ت» ۱۵۸، ۳۵۴ آ.د.ک: ۲۸۷، ۴۱۴ آ.اس.ز.ا.ک: ۲۶۲	

اصول	منابع	ملاحظات
اصل حق بر هویت	ق.ح.ان: تبصره ۳۰، بند الف ۳۲ آ.د.ک: ۴۱۴ آ.اس.ز.اک: ۲۶۲ CRC: ۸، ۷ DRC1959: ۳ CRCI: ۷، ۱-۶ ACRWC: ۲۶، ۶ ICCPR: ۲۴-۲۴، ۲-۲۴ ACHR: ۲-۲۹ ق.ح.ان: بند «ت» ۶ ق.م.ا: ۶۳۱ آ.اس.ز.اک: ۳۰۷ CRC: ۱-۳۷، ۶ CRCI: ۶ ACRWC: ۵ UNSMRAJJ: ۱۷-۲ ICCPR: ۵-۶ ACHR: ۳-۳۳ ق.ح.ان: ۱۴ ق.م.ا: ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۳۳ آ.اس.ز.اک: ۲۶۲ CRC: ۹، ۱۰، ۲۰، ۲-۳۷، ۳-۳۷ DRC1959: ۶ CRCI: ۸، ۱-۲ ACRWC: ۲۵، ۱۹، ۱۸ UNSMRAJJ: ۱۸-۱۹، ۲-۲۶ UNGPJD: ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹ UNRPJDL: ۱ (مقدمه)، ۱، ۲، ۱۷، ۲۰، ۶۱، ۶۷ ACHR: ۳۳ CFREU: ۳-۲۴ ق.ح.ان: ۸، ۳۸، ۴۶ آ.اس.ز.اک: ۳۰۹، ۳۱۳ CRC: ۱۷ CRCI: ۱۹-۳-۸ ACRWC: ۱۰ UNSMRAJJ: ۱-۲۱، ۸-۱ UNRPJDL: ۳۵، ۳۲ ق.ح.ان: ۱۹، تبصره ۳۲ آ.اس.ز.اک: ۳۱۰ CRC: ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۳۳ DRC1959: ۴ DRC1924: ۲ CRCI: ۱۴، ۱۵، ۱۷-۱ ACRWC: ۱۴، ۲۸	وجود هویت و شخصیت حقوقی برای کودک، لازمه احترام و حمایت از وی است.
اصل حق بر حیات		حیات و زندگی یک کودک به عنوان یک موجود زنده مورد حمایت قانون است.
اصل حق حضور در محیط خانواده		بسیاری از نیازهای اساسی و اولیه کودک در محیط خانواده تأمین می‌شود.
اصل حق بر حریم خصوصی		کودک حق بر خلوت در برابر دیگران را دارد.
اصل حق بر سلامت و امنیت اجتماعی		مراقبت و تأمین آتیه کودک با تسهیل امکانات اجتماعی و توان بخشی در برابر آسیب‌ها و تضمین سلامت جسمی و روحی آنان است.

اصول	منابع	ملاحظات
	UNGPJD: ۵۹، ۴۵، ۴۴، ۳۵، ۵	
	UNRPJDL: ۶۷، ۵۵، ۵۴، ۵۳، ۵۲، ۵۱، ۵۰، ۴۹، ۳۷	
	ICESCR: ۲-۱۲	
	CDHRI: ۱-۷	
	ق.ح.ان: بند «ج» ۱۶، ۶	
	آ.اس.ز.اک: ۳۰۰، ۳۰۲، ۳۰۶	
	CRC: ۲۹، ۲۸، ۱۷	
	DRC1959: ۱۰، ۷، ۶، ۴	
	DRC1924: ۵	
	CRCI: ۱۲، ۱۱، ۴-۲	
	ACRWC: ۱۱	
	UNSMRAJ: ۶-۲۶، ۱-۲۶	
آموزش و پرورش صحیح موجب تقویت بالقوه و نگرش کودک و مهارت در حل مسائل اجتماعی و بازپروری است.	UNGPJD: ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۲۹، ۴۰، ۳۱، ۳۰، ۲۹ UNRPJDL: ۴۳، ۴۲، ۴۱، ۳۹، ۳۸، ۲-۱۸ ICESCR: ۱۴، ۱۳ CDHRI: ۱-۷ ADRDM: ۳۰ CFREU: ۳-۱۴ UDHR: ۳-۲۶ ق.ح.ان: ۸، ۷ آ.اس.ز.اک: ۲۹۰	اصل حق بر آموزش و پرورش
تفریح و بازی کودک و آرامش خاطر وی موجب شکوفایی استعدادها و تعیین بستر برای آموزش و پرورش است.	CRC: ۳۱ DRC1959: ۶ CRCI: ۱۳ ACRWC: ۱۲ UNGPJD: ۳۹، ۳۳ UNRPJDL: ۴۷، ۳-۱۸ ACHR: ۴-۲۳	اصل حق بر تفریح و بازی و آرامش
توجه به ابعاد روحی و روانی کودک با تأمین نیازهای معنوی او صورت می‌گیرد.	CRC: ۳۲ DRC1959: ۷ DRC1924: ۱ CRCI: ۴-۱۷، ۱۲، ۱۱ ACRWC: ۴-۱۱ UNRPJDL: ۴۸ ICCPR: ۴-۱۸ ACHR: ۳-۳۰ CFREU: ۳-۱۴ ACRD1969: ۴-۱۲	اصل حقوق معنوی کودک
کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست می‌توانند به صورت رسمی تحت ولایت افراد صلاحیت‌دار قرار بگیرند.	CRC: ۲۱ ACRWC: ۲۴	اصل حق بر فرزندخواندگی
با وجود شرایط لازم، برای کودک حق بر پناهندگی لحاظ گردیده است.	CRC: ۲۲ CRCI: ۲۱ ACRWC: ۱-۲۳	اصل حق بر پناهندگی

اصول	منابع	ملاحظات
اصل توجه به نیازهای ویژه کودکان معلول	CRC: ۲۳ DRC1959: ۵ DRC1924: ۲ CRCI: ۱۶، ۲-۶ ACRWC: ۱۳ UNRPJDL: ۵۳ ACHR: ۲-۳۴ ق.ج.ان: بند ب ۲۲ آ.د.ک: ۷۱ آ.اس.ز.ا.ک: ۲۹۹، ۳۰۱	کودکان در شرایط ویژه نیازمند امکانات و تسهیلات مادی و معنوی خاص هستند.
اصل توجه به حقوق اقلیتها	CRC: ۳۰	حقوق کودکان اقلیت در برابر فشار گروه‌های همسال و یا سایر تبعیض‌ها مورد حمایت قرار می‌گیرد.
اصل منع کودک سرباز	CRC: ۳۸، ۱-۲-۳۲ CRCI: ۵-۱۷ ACRWC: ۲۲ ACHR: ۲-۱۰	به منظور حفظ ارزش، جایگاه و حقوق کودک با تعیین حداقل سن کار از بهره‌گیری اقتصادی کودکان جلوگیری می‌شود.
اصل حق بر اطلاع‌رسانی حقوق	CRC: ۴۲ UNGPJD: ۵ (مقدمه)، ۴۱، ۴۲، ۴۹، ۶۴، ۶۶ UNRPJDL: ۸ (مقدمه)، ۸ ق.ج.ان: بند «ح» ۶، بند «الف» ۶، ۴۳ آ.اس.ز.ا.ک: ۳۲۲	خاموش بودن کودکان نیازمند تبیین حقوق کودکان و تکالیف جامعه در قبال آنان است (صدای کودک بودن).
اصل مسئولیت مشترک والدین، اولیا و سرپرست قانونی	CRC: ۱۸، ۵ DRC1959: ۷ CRCI: ۲۰ ACRWC: ۲-۹، ۲-۱۸، ۲۰ UNSMRAJJ: ۷، ۱-۱۰، ۱-۱۵ UNRPJDL: ۲۲ CDHRI: ۱-۷ ADRDM: ۳۰ CFREU: ۳-۲۴ ACHR1969: ۱۹ ق.ج.ان: ۹، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۸ آ.د.ک: ۲۸۷، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۷ آ.اس.ز.ا.ک: ۲۸۱، ۲۸۹	والدین و سرپرستان در قبال کودک وظایف عمده‌ای بر عهده دارند و می‌باید حساس در قبال حقوق کودک باشند.
اصل مسئولیت جامعه در قبال کودکان	DRC1959: ۶، ۷ ACHR: ۳۳ UNSMRAJJ: ۱-۳، ۲۵-۲۸ UNGPJD: ۲، ۹، ۱۰ CDHRI: ۱-۷ ACHR1969: ۱۹ ق.ج.ان: ۹، ۱۷، ۲۰، ۲۱، ۳۷ آ.د.ک: ۶۶ آ.اس.ز.ا.ک: ۲۶۹	حمایت از کودکان یک ارزش اجتماعی محسوب می‌شود که علاوه بر وجود وصف اخلاقی، قانونگذار تکلیف قانونی نیز نموده است.

اصول	منابع	ملاحظات
	CRC: ۴، ۳۵	
	DRC1959: ۶، ۷	
	CRCI: ۴، ۷-۲، ۱۴-۲	
	ACRWC: ۹-۳، ۱۲-۲، ۱۳، ۱۹-۳، ۲۳-۲، ۲۴	دولت با اجرای سیاست‌های حمایتی به صورت مستقیم و غیر مستقیم از کودک و نهاد خانواده پشتیبانی می‌کند.
اصل مسئولیت دولت در قبال حقوق کودکان	ACHR: ۳۳ UNSMRAJJ: ۱ UNGPJD: ۹، ۳۸، ۴۵، ۵۲، ۵۳، ۵۸ UNRPJDL: ۷ CDHRI: ۷-۱ ACHR1969: ۱۹	بیشترین تأکید پیمان‌نامه حقوق کودک بر مسئولیت دولت‌ها در قبال کودک است.
	ق.ج.ان: ۶، ۲۰، ۲۱، ۲۷، ۳۳	

۴. اصول کلی سیاست جنایی کودکان: اصول سیاست

جنایی کودکان بر حقوق به رسمیت شناخته شده آنان استوار است و سایر تصمیم‌گیری‌ها را جهت‌دهی و ریل‌گذاری می‌کند. حقوق کودکان مجموعه‌ای از حقوق فردی و اجتماعی است که باعث شکل‌دهی سیاست جنایی افتراقی و اختصاصی می‌شود. شناخت اصول سیاست جنایی در سیاست‌گذاری‌ها و ایفای تعهدات دولت و جامعه در خصوص کودکان، در کیفیت و شیوه تصمیم‌گیری مراجع قضایی و اداری و در نتیجه در حمایت و رشد کودک مؤثر است. عبارت اصول سیاست جنایی، خود دربردارنده مفاهیمی کلی است، اما از میان اصول شناخته شده برای کودکان، کمیته حقوق کودک چهار اصل را تحت عنوان اصل کلی (General Principle) یا جامع و فراگیر در رابطه با حقوق کودکان در نظریات متعددی عنوان می‌کند.

۴-۱. اصل منع تبعیض: تبعیض در لغت به معنای «تقسیم و جدا کردن بعضی را از بعضی، بعضی را بر بعضی برتری دادن» (۱۵) «ترجیح بعض کسان بر بعض دیگر بدون مجوز مشروع و قانونی» (۵) آمده است. خداوند بر اساس حکمت بالغه و ربوبیت تشریحی خود آفرینش انسان را متفاوت و گوناگون تنظیم نموده است. معیار

آفرینش انسان و فضیلت و برتری افراد منحصر در تقوای آن‌هاست که تبعیض و برتری ناعادلانه مردود می‌باشد. با این حال تمامی افراد مساوی انگاشته نمی‌شوند و این عدم مساوات ناشی از تفاوت‌های انسان‌هاست که بنا بر اسباب، صفات و ویژگی‌هایی وجود دارند. تفاوت‌های تکوینی در امور تشریحی تأثیر می‌گذارند و حقوق و تکالیف متفاوت را پدیده می‌آورند (۱۶). «تبعیض آن است که در شرایط مساوی و استحقاق‌های همسان، بین اشیا فرق گذاشته شود، ولی تفاوت آن است که در شرایط نامساوی، فرق گذاشته شود. به عبارتی دیگر تبعیض از ناحیه دهنده است و تفاوت مربوط به گیرنده» (۱۷). اصل متفاوت بودن کودک مستلزم حمایت‌های ویژه و بیشتر از کودکان است.

گاهی اوقات از «تبعیض روا (Positive Discrimination)» صحبت می‌شود. منشور عربی حقوق بشر در ماده ۳ در بیان اصل منع تبعیض ضمن تأکید بر کرامت انسانی برابر زن و مرد از تبعیض مثبت و احسان نسبت به زنان توسط شریعت اسلام سخن می‌گوید. با توجه به اصل متفاوت بودن کودکان، نظام دادرسی عادلانه نسبت به بزه‌کاری کودکان به رسمیت شناخته شده است و کودک باید از تمامی لوازم یک دادرسی عادلانه و منصفانه برخوردار

شاید بتوان گفت بیشترین وجه کارکرد اصل منع تبعیض در مورد کودکان در مقابل بزرگسالان بوده است؛ اینکه در عدالت مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و قضایی، کودکان از حقوق و مزایای مساوی با بزرگسالان برخوردار باشند و حتی حمایت‌های بیشتری نیز لحاظ گردد. یکی از شقوق اصل منع تبعیض، برخورداری از حقوق و مزایای تعریف‌شده خود در مواجهه با نظام عدالت کیفری، اعمال اصل قانونمندی است. شاید این‌گونه برداشت شود که چون کودکان در مواجهه با نظام قضایی آسیب‌پذیر خواهند بود. بنابراین نباید با بزرگسالان یکی انگاشته شوند و همیشه برای کودکان برابر مصلحت، وضعیت مطلوب و آرمانی را در نظر بگیریم که خارج از جواز قانونی بتوان تصمیماتی مؤثر در مورد وی اعمال کرد. این در حالی است که کودک در حال رشد نیازمند شناخت و تعامل بهتر با محیط اطراف خود بوده و ارتباط‌گیری با وی مستلزم وجود توانایی لازم در سازوکارهای مشخص است که منطقه کنترل رفتاری در مورد کودکان نباید توسعه یابد.

۴-۲. اصل منافع عالی کودک: منافع عالی کودک یا بهترین منافع کودک، در نظام حقوقی اسلام با عنوان «مصلحت کودک» شناخته می‌شود. بنا بر نظریه کمیته حقوق کودک منافع عالی کودک مفهومی پویا، پیچیده و در حال تکامل است که موضوعات مختلفی را در تمام مسائل مربوط به کودکان با در نظر گرفتن شرایط خاص کودک به صورت فردی تنظیم و تعریف می‌کند. مفهوم منافع عالی کودک به دنبال اطمینان کامل و بهره‌مندی مؤثر از کلیه حقوق به رسمیت‌شناخته‌شده برای کودک است که هیچ‌گونه سلسله مراتبی از حقوق کودک را عنوان نمی‌کند تا با تفسیر منفی، کودکان از سایر حقوق خود محروم شوند، بلکه هدف به کارگیری مفهوم منافع عالی کودک، مستلزم توسعه رویکرد مبتنی بر حقوق و

باشد. اصل منع تبعیض، یعنی ایجاد فرصت‌های برابر به منظور برخورداری از حقوق و امتیازات یکسان و رشد و توسعه نسبت به شرایط و موقعیت کودک است. اصل منع تبعیض به دو صورت درباره کودکان بررسی می‌شود:

۴-۱-۱. تبعیض علیه کودک در برابر کودک دیگر: پیمان‌نامه حقوق کودک بر اساس عوامل و مؤلفه‌های متعددی تمام اشکال تبعیض در میان کودکان را مردود اعلام و به اصل مساوات همگانی تأکید می‌نماید. ماده ۲ پیمان‌نامه حقوق کودک در اشاره به تعهدات کشورهای عضو در رعایت حقوق کودکان، تأکید می‌کند به منع هرگونه تبعیض و بدون ملاحظه «نژاد، رنگ، مذهب، زبان، عقاید سیاسی، ملیت، خواستگاه قومی و اجتماعی، مال، عدم توانایی، تولد و سایر احوال شخصیه والدین و یا قیم قانونی محترم شمرده و تضمین خواهند نمود.» اسناد حقوق کودک، از جمله ماده ۲۶ قواعد پکن، با لحاظ آسیب‌پذیری بیشتر کودکان دختر، به لزوم حمایت‌های مضاعف به نفع کودک دختر و تبعیض روا را تصریح می‌کنند. همچنین کودکان معلول و اقلیت‌ها که باید در کانون توجهات ویژه قرار گیرند.

۴-۱-۲. تبعیض علیه کودک در برابر بزرگسال: یکی از شقوق تبعیض و برخورد ناعادلانه با کودک بر اساس سن است. برخلاف پیمان‌نامه حقوق کودک، مقررات حمایت از نوجوانان محروم از آزادی ۱۹۹۰، در بند ۴ به منع تبعیض ناروا بر اساس «سن» اشاره دارد که نمود آن در بند «ج» ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مشاهده می‌شود. سن‌گرایی (Ageism) در مسائل اجتماعی می‌تواند کودکان را از بسیاری از حقوق به رسمیت‌شناخته‌شده خودشان محروم سازد. کودکان همانند بزرگسالان از حقوق مساوی برخوردار هستند که البته بر اساس تفاوت کودک و حمایت از وی، به صورت کودک‌مدارانه تفسیر می‌شود.

فصلنامه حقوق کودک، دوره چهارم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۴۰۱

درگیر نمودن همه کنشگران و ایمن‌سازی همه‌جانبه تمامیت جسمانی، روانی، اخلاقی و معنوی کودک است که کرامت انسانی وی را ترویج می‌کند. طبق این دیدگاه، منافع عالی‌ه کودک دارای مفهوم سه‌گانه است:

۱- حق ماهوی: با در نظر گرفتن کلیه حقوق و منافع کودک، برابر شرایط موجود، پرداختن به بهترین منافع کودک، وی را برخوردار از بیشترین منافع و در موضع مناسب تر و قوی تری قرار می‌دهد.

۲- اصل اساسی و تفسیری حقوقی: در اتخاذ تصمیم درباره کودک، با در نظر گرفتن منافع متعدد وی و تفسیر متناسب با موقعیت و جایگاه کودک، می‌بایست حمایت‌های همه‌جانبه و بهترین منفعت کودک لحاظ شده و اجرا شود.

۳- اصل حاکم بر دادرسی: طبق اصل قانونی بودن دادرسی، کودک در مواجهه با نظام قضایی و یا خارج از آن همانند بزرگسالان دارای حقوق و مزایایی است. فرایند تصمیم‌گیری درباره کودک شامل ارزیابی تأثیر احتمالی (مثبت یا منفی) تصمیم بر روی کودک با حفظ مصالح وی است. در تزامن میان دو یا چند حقوق کودک با هم دیگر، با داوری اصل منافع عالی کودک می‌توان از مواردی صرف نظر کرد. ماده ۴۱۴ آیین دادرسی کیفری در خصوص اشاره دارد: «هرگاه مصلحت طفل ... اقتضا کند، ممکن است تمام یا قسمتی از دادرسی در غیاب او به عمل آید. رأی دادگاه در هر صورت حضوری محسوب می‌شود.»

درباره اعمال اصل منافع عالی کودک باید به دو ملاحظه توجه کرد:

۱- ملاحظات اولیه: بدین معنی که کودک طبق قانون از کلیه حقوق مشخص‌شده خود بدون هیچ‌گونه سلسله مراتبی برخوردار می‌باشد.

۲- ملاحظات ثانویه: در صورت وجود عواملی که کودک را در وضعیت مخاطره‌آمیز قرار می‌دهد، می‌توان با شناخت شخصیت کودک، به منظور حفظ منافع و سایر حقوق وی، از اعمال بعضی از حقوق کودک صرف نظر کرد که ناشی از وضعیت خود کودک است. با توجه به انعطاف‌پذیری اصل منافع عالی کودک، اتخاذ تصمیمات و ملاحظات ثانویه به نسبت شخص کودک با لحاظ شرایط وی، از جمله سن، جنس، سطح بلوغ، تجربه و سایر وضعیت‌های خاص کودک در موقعیت‌ها و زمان‌های مختلف صورت می‌گیرد که می‌تواند بیانگر برون رفت از وضعیت مخاطره‌آمیز و حفظ منافع برتر در خطر باشد. عدالت کیفری می‌تواند در روند قضایی نسبت به والدین و سرپرستان کودک، تصمیمات موافق با منافع عالی کودک را اتخاذ نماید (۱۸).

۳-۴. اصل مشارکت: کودکانی که قادر به سامان دادن عقاید خود هستند، می‌توانند در مورد موضوعاتی که در خصوص آنان در موارد قضایی یا اداری تصمیم‌گیری می‌شود و مؤثر در وضعیت آنان است، مشارکت و نظرات خود را ابراز نمایند. مشارکت یک فرآیند انتخاب آگاهانه و منطقی است که خروجی و برآیند آن مسئولیت‌پذیر نمودن کودک، مبتنی بر ارزش‌هاست. این مشارکت سطوح مختلفی دارد که می‌تواند در سطح جامعه محلی، ملی و یا بین‌المللی باشد. در سال ۲۰۰۲ در نشست ویژه سازمان ملل متحد در مورد کودکان، نمایندگان جامعه کودکان برای اولین بار در مجمع عمومی سخنرانی کردند (۴). مشارکت بین‌المللی کودک با استفاده از ظرفیت‌های پروتکل الحاقی سوم پیمان‌نامه حقوق کودک در سال ۲۰۱۱ فراهم شده است تا صدای کودک در سطح جهانی نیز شنیده شود. اولین وهله برای حمایت از کودکان کاهش سطح مواجهه آنان با نظام عدالت کیفری است که مفهوم «عدالت انتقالی (Transitional Justice)» را ترویج

و تجربیات جدید کسب می‌کنند.» رشد و توسعه کودکان برای توصیف تقویت زمینه‌ها و برنامه‌های کودکان، از جمله مشارکت، کسب مهارت‌های زندگی، سلامتی و آموزش و پرورش در تعالی ظرفیت‌های وجودی آنان استفاده می‌شود. با توجه به سه لفظ به کاررفته در این اصل اشاره می‌شود:

۴-۴-۱. **حیات:** حیات و زندگانی یک موجود به صورت ایجابی و بودن، نوعی پویایی در سازوکار آفرینش بوده که با تأثیرگذاری و تأثیرپذیری از محیط اطراف همراه است. حق حیات که حق ذاتی هر انسانی است، یک موهبت الهی می‌باشد که به انسان به ودیعه سپرده شده و خود انسان در اعراض و سلب آن آزاد نخواهد بود. حیات و زندگانی کودکان و بزرگسالان به یک اندازه دارای اهمیت است و کودکان به واسطه آسیب‌پذیری بیشتر می‌باید از حمایت‌های متناسبی برخوردار باشند. قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ مانند پیمان‌نامه حقوق کودک با تعیین انتهای محدوده سنی برای قلمرو حمایت از کودکان تا سن ۱۸ سالگی با لحاظ حقوق کودک و در مقابل تکالیف دولت، جامعه و والدین بر لزوم حمایت از کودکان تأکید می‌کند، اما برخلاف پیمان‌نامه، اشاره‌ای به حمایت‌های قبل از تولد نسبت به مادر در دوران بارداری اعم از اقدامات حمایتی قانونی و اداری ندارد. ماده ۲۴ پیمان‌نامه، حمایت از کودک را از قبل از تولد و دوران بارداری مؤثر می‌داند.

۴-۴-۲. **بقا:** مفهوم بقای کودک با لزوم توجه به کودک در تقویت کیفیت زندگانی با حمایت‌های مستمر مبتنی بر ظرفیت‌ها و وضعیت زندگانی کودک با حفظ سلامت وی در برابر آسیب‌هاست. اساسنامه سازمان بهداشت جهانی ۱۹۴۶ در تعریف سلامتی می‌افزاید: «سلامتی حالتی از رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی است و صرف عدم وجود بیماری یا ناتوانی نیست.»

می‌کند. عدالت انتقالی، یعنی با لحاظ اصل قضا‌زدایی، رسیدگی به وضعیت مخاطره‌آمیز کودک از مسیر محاکمه رسمی به مسیر نشست‌های گفتگومحور و توافقی نمودن ترمیم آسیب‌های اجتماعی با سازوکارهای مشخص و در تمامی ابعاد جسمی، روحی، روانی و اجتماعی در توسعه و مشارکت فعال کودک و رفع انگ‌زنی و بازپروری و اجتماعی‌شدن وی، انتقال یابد. تلاش برای کاهش دخالت قضایی و ارتقای رویکردهای تربیتی در فراهم‌نمودن محیط‌های آموزشی رسمی و غیر رسمی تأکید بر این دارد که از رفتارهای مجرمانه و کج‌روی‌های نوجوانان با ابزار کیفر پاسخ داده نشود. ایجاد ارتباط مؤثر و جهت‌دار کودک با جامعه و حسب مورد مسئولیت‌پذیرنمودن وی یا در صورت ارتکاب جرم علیه وی، تبیین حاکمیت قانون و مشارکت در تصمیم‌گیری درباره مرتکب جرم و رفع موانع در خروج کودک از وضعیت مخاطره‌آمیز، مشارکت فعال کودک در معیت متخصصین و والدین، نقش اجتماعی وی را ارتقا و بهبود می‌بخشد. وجود توانایی‌های لازم در مواجهه با وضعیت مخاطره‌آمیز کودک و حسن اجرای وظایف در قبال کودک و حساسیت نسبت به آنان برای ترویج گفتگو و مدیریت احساسات و تعارض از آثار تخصصی‌نمودن واکنش در برابر وضعیت مخاطره‌آمیز کودکان است (۱۹).

۴-۴. **اصل حیات، بقا و توسعه:** مفهوم اصل حیات، بقا و توسعه دربردارنده بسیاری از حقوق کودکان است. اعلامیه جهانی بقا و حمایت و توسعه کودکان (۱۹۹۰ م.) اشاره می‌کند: «کودکان جهان معصوم، آسیب‌پذیر و وابسته هستند. آن‌ها همچنین کنج‌کاو، فعال و پر از امید می‌باشند. اوقات آن‌ها باید مایه شادی و آرامش، بازی، یادگیری و رشد باشد. آینده آن‌ها باید با هماهنگی و همکاری شکل بگیرد. زندگی آن‌ها باید به تکامل برسد، همانطوری که آن‌ها دیدگاه‌های خود را گسترش می‌دهند

اساس سنجش و پایش عملکرد دستگاه سیاست جنایی در حوزه‌های مختلف قانونگذاری، قضایی و اجرایی را ساماندهی می‌کند. یک منظومه جنایی باید از نظم در تمامی سطوح خود برخوردار باشد تا به اهداف تعیینی خود دست یابد. وجود اصول سیاست جنایی موجب انتظام تدابیر و تصمیمات دستگاه سیاست جنایی و جلوگیری از آشفتگی منظومه جنایی است. سیاست جنایی کودکان در بردارنده مجموعه‌ای از تدابیری است که اصول و اساس سیاست جنایی را تشکیل می‌دهند. تبیین اصول سیاست جنایی کودکان، اهداف سیاست جنایی کودکان در مواجهه با وضعیت مخاطره‌آمیز آنان را اعلام می‌کند تا فعالان در امور کودک با توجه به آن اهداف، منافع عالی کودک را احراز و به نسبت شرایط و وضعیت کودک تصمیمات مقتضی را لحاظ نمایند، در نتیجه این پژوهش پیشنهاد می‌شود که کنشگران در عرصه سیاست جنایی با بهره‌گیری از اصول سیاست جنایی کودکان در هر سه حوزه تقنینی، اجرایی و قضایی در ارتقای عملکرد خود در جهت حمایت از کودک تلاش نمایند. این اصول در مقام تقنین، به قانونگذار کمک خواهد کرد تا قوانین مترقی و هماهنگ وضع نماید. اصول سیاست جنایی کودکان، مقام قضایی را در شیوه‌های پاسخ‌دهی و کیفیت تصمیم‌گیری‌های قضایی رهنمود می‌کند. علاوه بر این پلیس اطفال و نوجوانان، مددکاران اجتماعی، وکلا و سازمان‌های مردم‌نهاد حامی کودکان در حمایت از کودکان و همچنین جامعه و والدین و مسئولین امور کودک، شناخت و آگاهی لازم را کسب می‌کنند و در مواجهه با کودک در وضعیت مخاطره‌آمیز و حتی غیر آن، با معیارها و استانداردهای لازم در نحوه پاسخ‌دهی و برخورد با کودک، عملکرد مطلوبی خواهند داشت.

۴-۳-۴. توسعه: توسعه نشان‌دهنده رشد در ابعاد فردی و اجتماعی است. مفهوم توسعه بیانگر یک فرایند اجتماعی‌شدن و نقش‌پذیری کودک با لحاظ فرهنگ و ارزش‌های بنیادین جامعه است. موضوع اصلی توسعه ساحت‌های زندگی انسان است. مفهوم توسعه اعجین‌شده با مفهوم رشد است. رشد و توسعه در حوزه‌های فردی و اجتماعی اهداف غایی دولت‌ها در مدیریت جوامع است. آسیب‌پذیر بودن و تأثیرپذیر بودن کودکان ایجاب می‌نماید تا از حق بر حمایت‌شدن در شقوق مختلف آن برخوردار باشند. پیمان‌نامه حقوق کودک اشاره دارد که کودک باید از بالاترین استانداردهای همه‌جانبه زندگی، بهداشت و تسهیلات لازم برای درمان بیماری و توان‌بخشی برخوردار باشد و حمایت از کودک می‌باید جهت جلوگیری از اعمال مضر برای بهداشت جسمی، روحی، معنوی، اخلاقی و پیشرفت اجتماعی وی تسری یابد. تعهدات دولت و جامعه در قبال کودکان در کلیه اشکال حمایت از کودک به رسمیت شناخته شده است؛ تا اصل کلی حیات، بقا و توسعه کودک تضمین گردد. اشکال حمایت کودکان به صورت سلبی و ایجابی در حوزه‌های مختلف عبارتند از: فقر و سوءتغذیه، همه‌گیری‌ها و بلایای طبیعی، هویت، آموزش و پرورش، خشونت و تنبیه، بهره‌گیری‌های اقتصادی، آزار و اذیت‌های جنسی، بی‌توجهی و سهل‌انگاری، قاچاق و معامله کودک، کودکان شاهد و قربانی جرم و عدالت کیفری کودکان.

بحث و نتیجه‌گیری

سیاست جنایی یک مفهوم به هم پیوسته از تدابیر کنشی و واکنشی مبتنی بر پاسخ‌های مدرن علمی و دانش بنیان است. سیاست جنایی با بهره‌گیری از آموزه‌ها و نتایج سایر علوم، از جمله جرم‌شناسی، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و زیست‌شناسی با رویکرد حقوقی، پاسخ‌های مدرن علمی بر

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

تضاد منافع

نویسنده هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده است.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

References

1. Abed Khorassani MR. A Prelude to the Law of the child: A Comparative study in national and international legal systems. Tehran: Mizan Publications; 2010. p.63. [Persian]
2. Najafi Tavana A. Juveniles Disorders and Delinquency. Tehran: Mizan Publications; 2019. p.19. [Persian]
3. Salahi J. Juvenile Delinquency. Tehran: Mizan Publications; 2010. p.260-262. [Persian]
4. UNICEF. Available at: <https://www.unicef.org/child-rights-convention/history-child-rights>.
5. Hosseini M. Criminal policy in Islam and in Islamic Republic of Iran. Tehran: Samt Publications; 2015. p.14. [Persian]
6. Dehkhoda AA. Dehkhoda Dictionary. Tehran: Tehran University; 2006. [Persian]
7. Boulanger J. General principles of rights and subject rights. Translated by Mohammadzadeh Vadaghani MR. Law and Political Science. 1997; 1058: 73-100. [Persian]
8. Sadeghi M. Legal principles and its place in the subject law. Tehran: Samt Publications; 2015. p.30-38. [Persian]
9. Pradel J. History of criminal ideas. Translated by Najafi Abrandabadi AH. Tehran: Samt Publications; 2017. p.45-48. [Persian]
10. Ashoori M. Criminal Justice. Tehran: Ganj-e Danesh; 1997. p.176. [Persian]
11. Taheri M. Criticizing the place of citizenship rights in Iran's legal system with a look at the charter of citizenship rights. Urmia: National Conference on the Explanation of Citizenship Rights; 2015-16. [Persian]
12. Rasekh M, Ameri F. The Concept of "Third Generation Rights". Public Law Research. 2013; 15(39): 167-196. [Persian]
13. Shiravi AH, Vakili Moghadam MH. Soft law. Comparative Law Review. 2015; 6(1): 251-276. [Persian]
14. Child Rights Committee. On children's rights in the child justice system. 2019. General Comment No.24.
15. Moeen M. Moeen Dictionary. Tehran: Zarrin Publications; 2007.
16. Mesbah Yazdi MT. A glance at human right from the viewpoint of Islam. Qom: Imam Khomeini Educational and Research Institute; 2013. p.203-243. [Persian]
17. Motahari M. Collection. Tehran: Sadra Publications; 2011. [Persian]
18. Child Rights Committee. On the right of the child to have his or her best interests taken as a Primary consideration. 2013. General Comment No.14.
19. Child Rights Committee. The right of the child to be heard. 2009. General Comment No.12.